

SZÁZ ÉVE ÉRT VÉGET AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ

Száz éve, 1918. november 11-én írta alá a vereségét elismerő Németország a franciaországi Compiègne közelében, egy vasúti kocsiban a fegyverszünetet az antanthatalmakkal, ezzel véget ért a négy évig tartó első világháború.

A háború a nyugati fronton gyorsan állóháborúvá merevedett, a patthelyzeten az időről időre megindított, rendkívüli véráldozatokat követelő offenzívák sem tudtak érdemben változtatni. Miután az antant (Nagy-Britannia és Franciaország) oldalán hadba lépő Egyesült Államokból 1917 végén kezdtek megérkezni az első csapatok, a német hadvezetés 1918 márciusában egy végső támadással akarta kieroszakolni a döntést. Az offenzíva újfent elakadt, júliusban a németeknek a Marne folyó mögé kellett visszavonulniuk.

Az antantnak viszont augusztus elején az amiens-i csatában sikerült az áttörés, és lassú, de kitartó hadműveletekkel felőrölték a németek erejét, harci szellemét. Amikor szeptember végére már a Hindenburg-vonalat is fel kellett adniuk, Erich Ludendorff és Paul von Hindenburg tábornokok, a hadsereg vezetői közölték II. Vilmos császárral, hogy azonnali fegyverszünetre van szükség. A feltételeket azonban — többek között a demokratizálást és a hadsereg visszavonását a régi határokra — Berlinben túl keménynek találták, a harcok folytatód-
tak.

A kompromisszumos béke reményében mégis reformokba fogtak: október 28-án a Reichstag alkotmánymódosítással korlátozta a császár jogköreit, Németország papíron parlamentáris monarchiává alakult át, a vereségért bünbaknak meggett Ludendorffot menesztették. Az új kormány, amelyben a szociáldemokraták is helyet kaptak, tárgyalásokat ajánlott az antantnak, amely ennek egyik előfeltételül II.

Vilmos lemondását szabta.

Október 30-án, miután elterjedt a hír, hogy a flottát egy utolsó nagy összecsapásra akarják kivezényelni, a kieli támaszponton a matrózok megtagadták az engedelmességet. November 3-án a lázadókra sortűzet adtak le, a felkelés másnap áterjedt a városra, majd egész Németországra. Tüntetések, sortűzek, sztrájkok követték egymást, katonatanácsok alakultak, Bajorországban november 7-én elkergették a királyt, de a császár húzta-halogatta a lemondását.

November 9-én Berlinben is általános sztrájk kezdődött, és az erre még mindig csak szóban hajlandó II. Vilmos helyett Max von Baden kancellár önhatalmúlag hirdette ki a császár lemondását, aki Hollandiába menekült. Néhány órával később a szociáldemok-

rata Philipp Scheidemann a Reichstag erkélyéről kikiáltotta a köztársaságot, a sokkal radikálisabb, Karl Liebknecht vezette „független” szociáldemokraták viszont a szocialista köztársaság létrejöttét deklarálták. Ezzel győzött a forradalom, és a mérsékelt szociáldemokrata Friedrich Ebert vezette új kormány mellett radikális tanácsok is alakultak. Ebert hamarosan kiegyezett a tábornokokkal, akik elismerték a politikai hatalom birtokosának, de ennek fejében autonóm tényezőnek kellett tekintenie a hadvezetést, és a hivatalnok kar is a helyén maradt.

A németországi események láttán az antant is szorgalmazni kezdte a tárgyalásokat. A küldöttségek november 8-án a Párizstól alig száz kilométerre fekvő compiegne-i erdőben, az antant főparancsnok Ferdinand Foch marsall

szalonkocsijában ültek össze. A háromnapos tárgyalás eredményeként 1918. november 11-én aláírt fegyverszüneti szerződés úgy rendelkezett, hogy a nyugati arcvonalon hat órán belül be kell szüntetni az ellenségeskedést a szárazföldön és a levegőben, a német hadseregnek 15 napon belül ki kell vonulnia Belgium, Franciaország és Luxemburg megszállt területeiről és Elzász-Lotharingiából.

A frontvonal ekkor még Antwerpen-től, Brüsszeltől, Luxembourgtól és Strasbourgtól 40-47 kilométerre nyugatra húzódott. Az 1914. augusztus 1. előtti német határok mögé történő visszavonás az Oroszországban tartózkodó német erőkre csak egy olyan időpontban vonatkozott, amelyet „az ottani helyzetre való tekintettel” a szövetségesek megfelelőnek fognak talál-

ni.

A német hadsereg jó állapotban volt köteles átadni a nyugati hatalmaknak 5000 tüzérségi löveget, 25 ezer géppuskát, 3000 aknavetőt, 1700 vadász- és bombázó repülőgépet, továbbá 5000 mozdonyt, 150 ezer vasúti kocsit, 5000 teherautót, az összes tengeralattjáróját és 74 korszerű felszíni hadihajót. Az eredetileg 36 napra kötött fegyverszünetet az 1919-es versailles-i békeszerződés megkötéséig sorozatosan meghosszabbították.

Érdekes, hogy a második világháborúban, 1940. június 22-én a hitleri Németország bosszúként ugyanebben az erdőben, ugyanebben a vasúti szalonkocsiban írta alá a Franciaország feltétel nélküli megadásáról, területe kétharmadának német megszállásáról szóló fegyverszüneti egyezményt.

Az első világháború szomorú egyenlege: mintegy 10 millió elesett katona a frontokon, ugyanennyi ember halt meg járványok, főként az 1918-19-es spanyolnátha miatt és éhezés következtében. A harcok során vetették be először a tankot és a vegyi fegyvert, valamint nagy számban harci repülőgépeket és tengeralattjárókat.

A háborúban négy birodalom omlott össze: a német, az osztrák-magyar, az orosz és az oszmán, ezek romjain ugyanakkor Finnországgal, a balti államokkal, Lengyelországgal, Ausztriával, Magyarországgal, Csehszlovákiával és a későbbi Jugoszláviával kilenc „új” állam jött létre. A háborút követő béke legnagyobb vesztese Magyarország lett, amely elvesztette területének és lakosságának kétharmadát, és hárommillió magyar került kisebbségi sorba.

A győztesek a békeszerződésekben mit sem törődtek a wilsoni igazságosság és önrendelkezés meghirdetett elveivel, a diktált „béke” nyomán egyenes út vezetett a két évtizeddel később kitört újabb világháborúhoz.

Az első világháború magyar hőseinek emlékművét avatták fel a nagy háború befejezésének 100. évfordulóján Budapesten

Mint azt Rétvári Bence, az Emberi Erőforrások Minisztériumának parlamenti államtitkára az ünnepségen hangsúlyozta: *Magyarország történelmében egyetlen háborúban sem hunyt el annyi katona, mint az első világháborúban.*

Az akkori Magyarország területéről 3,8 millió embert soroztak be, 661 ezren haltak hősi halált, 743 ezren sebesültek meg és 734 ezren estek hadifogságba — ismertette a politikus.

Kiemelte, hogy évszázados hiányt pótolnak az emlékhely megvalósításával, mert az első világháború katonahőseinek nem volt emlékműve a fővárosban. Ugyanis a kommunista időkben min-

den emlékhelyet megsemmisítettek Budapesten — tette hozzá.

Hangsúlyozta, hogy a nemzet hősként tekint mindazokra, akik a szülőföldjükért harcoltak és a legnagyobb áldozatot hozva életüket áldozták a hazáért.

Az emlékhely hiánya annál is inkább fájdalmas volt, mert az első világháború hadi eseményei teljes egészében a trianoni határokon túl történtek, így a hozzátartozók azokat a helyeket sem kereshették fel, ahol a szeretteik

elestek — mondta.

Egyben az emlékmű avatása az alaptörvényben megfogalmazott céloknak is megfelel, vagyis a náci, majd a kommunista megszállás alatt megszakadt magyar történelmi folytonosság helyreállításának — emlékeztetett.

Úgy vélekedett: az első világháborúban birodalomépítő erők csaptak össze, és egy szabad magyar nemzet soha nem állt volna csatásorba.

Ez azt is jelenti — folytatta —, hogy ha a békét keressük, a szabad nemzetek mellett kell kiállnunk, mert a tragédiához vezető útra mindig a birodalomépítő erők sodorják a világot.

Ezért nekünk száz évvel később is az a feladatunk, hogy őrizzük a nemzetek szabadságát, mert a szabad nemzetek a béke zálogai — mondta Rétvári Bence.

Szabó István, a honvédelmi tárca államtitkára arról szolt, hogy a hősökre olyan katonaként kell emlékeznünk, akik szülőföldjük védelmében, hazájukért áldozták életüket. Annál is inkább, mert talán Magyarország volt az egyetlen a 30 hadviselő állam közül,

amely nem emlékezett meg méltóan a hőseiről, és a kommunista évtizedekben még a rájuk vonatkozó dokumentumokat is eltüntették.

A mai naptól viszont az emlékmű méltó helyen és módon hirdeti a dicsőségüket — mondta az államtitkár.

Radnainé Fogarasi Katalin, a Nemzeti Örökség Intézetének főigazgatója felidézte, hogy az első ideiglenes hősi emlékművet már 1914 novemberében, a háború ötödik hónapjában felavatták a sírkertben,

majd még a háború alatt a Rákoskeresztúri új köztemetőben egy állandónak szánt gúlát is állítottak, ám az emlékhelyeket később lerombolták.

Most végre méltó kegyeleti helyen emlékezhetnek a hősi halált halt katonákra a felmenőik — mondta a főigazgató.

Az emlékmű — amelyet Zsigmond Attila tervezett — egy gúlát, illetve piramist formáz. A belsejében 177 alakulat neve és 154 csatahelyszín megnevezése olvasható, valamint az áldozatok emlékeztetere egy örökmécses is helyet kapott benne.

Az ünnepség végén a résztvevők megkoszorúzták az emlékművet.

**Rétvári Bence és Szakály Sándor,
a Veritas Történetkutató Intézet főigazgatója**

